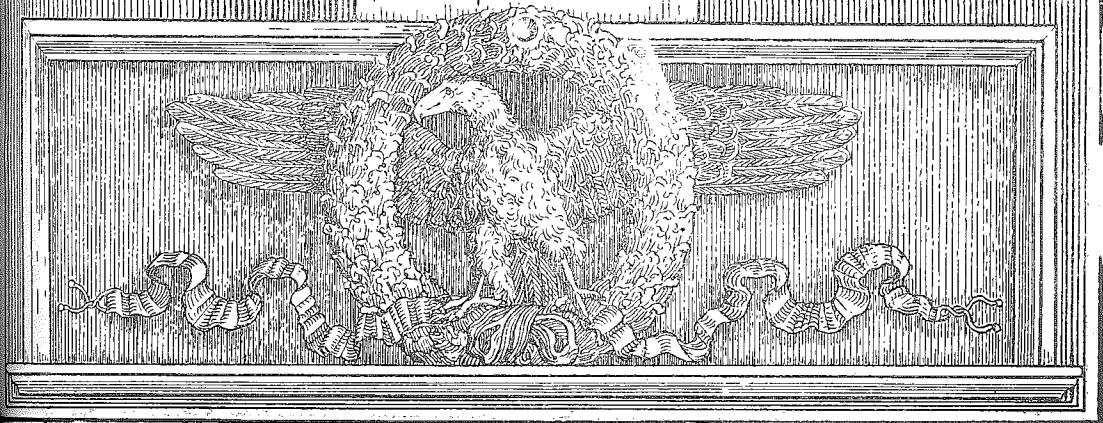

ALMA ROMA

QVID QVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

C. DEL VECCHIO.

Pro "ALMAE ROMAE,, Sociis

apud Commentarii Administratorem opuscula latine scripta venum dantur,
pretio quod sequitur:

JOSEPHI FORNARI **Communia vitae.** Phrases et formulae ad latina coloquia instituenda:

Fasc. I: *De salutatoriis formulis, De valetudine percontatio, Morbi, Medicamenta.* – Lib. 2,60.

Fasc. II: *Voces animalium, De officiis.* – Lib. 3,00.

JOSEPHI FORNARI **Fridianus et Francisculi prandium,** Milesiae fabulae scenis accommodatae apud ephebea facile agendis. – Singulæ lib. 2; ambae lib. 3.

HERMINII IACOBELLI **In campo latinitatis novi flores.** – Si tegumento solut. lib. 4; si xyлина structura aureoque titulo decorat., lib. 5.

I. B. FRANCESIA **Euplius, Ad Romam,** Actiones dramaticae. – Singulæ lib. 1,50.

(Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus).

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integralm ALMAE ROMAE Collectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXII, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellorum 200 pro Italia; pretium duplicatum, libell. scilicet 400, pro exteris gentibus, suae pecuniae valorem maiorem habentibus, quam ut Italicae pecuniae valor nunc est.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite*, requirendae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

A

Pretium
pro 1
Galli
mite

Ad
ins

Con-
scenda i-
tendend-
nes, quin
alterum
eius us-
iteratisq-
contemp-
sensus.

Haec
guis ad-
acuti in-
innixi, P-
habenda
usus pop-
sunt; atq-
Anglos P-
quum op-
ciationen-
dicendi r-
tilis cog-
videatur.

Qua p-
mus grav-
eam deve-
latinae lin-

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Premium annuae subnotationis est pro Italia libell. 12; pro Anglia shill. 12,50; pro Batavia flor. 7,50; pro Hispania peset. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro Gallia, Helvetia, Belgica ceterisque universi orbis nationibus franc. 15 *ante solvendum rectoque trahite mittendum* ad JOSEPHUM FORNARI doctorem, Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.

Ad latinam adolescentium institutionem informandam

Constat inter omnes, in quavis adipiscenda institutione duo praecipue esse attendenda, quae sunt quodammodo cardines, quibus omnis imponitur ordo rerum; alterum rei assequendae cognitio, alterum eius usus atque habitus, quo, geminatis iteratisque actis, quod pura fuerat rerum contemplatio, fiat vera effigies efficiatque sensus.

Haec duo quum in omnibus, tum in linguis addiscendis praeclarissima. Itaque acuti ingenii homines sunt, qui, factis innixi, praedicant cognitionem sine usu habendam esse quid vanum; multa enim usus populi vindicat, quae extra tabulas sunt; atque hac de causa Gallos, puta, et Anglos potissimum esse viros, qui latina quum optime calleant, si tamen ad enunciationem vocabuli veniendum sit, ita, suo dicendi more abrupti verba carent, ut inutilis cognitio prorsus absque exercitatione videatur.

Qua perspecta re, assentiri facile debemus gravibus iis auctoritate viris, qui in eam devenere sententiam, ut in singulis latinae linguae ludis exercitatio adhibeatur

assidua, atque novus sit ordo discendi, no-
vaque via pueris ad addiscendum sternatur.

In his egregius ille, qui de re in superiore huius commentarii fasciculo scite disseruit; cuius verbis liceat hodie nonnulla in ordinem et veluti per capita addere, quae compendio redigant quid de hoc argumento, ni fallor, praecipue tenendum sit. Scilicet:

I. Latine instituendi ratio id in primis habeat, ut pueros a sua ipsorum lingua ad latinam provehat, iuvantibus praesertim vocibus patrii sermonis, quae fere nullo negotio et brevi immutatione in latinum transmigrent.

II. Praecepta brevissima sint, eaque universalia, certis vallata legibus, quarum rationalis causa alte haereat mentibus discipulorum insculpta. Hinc enim non memoria labili et in adolescentibus vaga, sed intellectu, quae sunt latina, aeternum tenebunt.

III. Latina in schola latine loquatur quisque passim, nec diversus a latino ibi frequentius sermo insonet, praeceptore exemplum praebente, familiari ratione illa, qua Terentius, qua Plautus usi sunt.

IV. Data hac eloquii facilitate, facilissimi de latinis habeantur auctores prae manibus, extempore interpretandi ac diu, prout

Cornelius, Caesar, atque ipsi recentiores, ad nostros usque dies.

V. Removeantur omnino steriles illae propositiones interpretandae, quae « exercitationes » dicuntur. Exercitatio interpretationis ab historia quaeratur – eritque duplex utilitas –; quaeratur a narrationibus affabre dolatis, ut adolescens delectetur interpretans, imaginibusque erudiatur.

VI. Assuescant pueri commutandis propositionibus, « aequipollentes », ut aiunt, pro datis ponentes, etiamsi ad vitandas difficultates hoc faciant. Acuitur namque mens semper hac exercitatione, et vivae rei studebunt, non literae servili, quae occidit, et ridicula plerumque aequivoca parit.

VII. Quae ex patro eloquio interpretanda traduntur, ea sint genuino, excellenti, purissimo sermone praeparata, ne suum amittant pueri, dum latinum quaerunt.

VIII. Datis denique quibusdam e latinis auctoribus, frustula quaedam elegantur ex paginis, quae diversis concepta verbis, aliquis vocabulis, latinis quidem, discipuli referant scripta. Exercitationem hanc, ad eloquentiam aemulatione comparandam, Cicero de se in libro *de Oratore* narrat et valde commendat. Numne quod opportunum eloquentiae, id adipiscendo usui iudicemus inidoneum?

**

Huius rationis virtutem iam experientia apud Italos nos et periculum recens comprobavit. Non meum – qui identidem expertus sum – exemplum afferam, sed collegae mei in publicis scholis docentis, qui adverso flumine audacter proficiuntur non dubitavit. Haec enim ad me ipse scribebat: « Fateor exitu confirmatum fuisse animum. Postquam enim duos impendimus menses in adstruenda quasi crata ossea latini sermonis, et in praecipuis inter italicam linguam congruentis simul

atque diversitatibus notandis, quatuor qui sequuti sunt menses eo rem devexere, ut Maio ineunte ipse quotidie italicas fabellas patro sermone proferrem, discipuli mei immediate nec incompte latine perscriberent; idque non brevi expositione, sed ferme horae spatio, cogitatione hac illac discurrente, narrabam, magna quidem cum voluptate scribentium ». Atque ita concludebat – eritque et nobis conclusio –: « Non igitur defectu ingeniorum, sed disciplinae vitio difficillima latini sermonis exercitatio apparet. Aliud est enim de scripto interpretari, aliud e vestigio loqui; ac tamen vexatio dat intellectum ».

P.

DE VIRIBUS NATURAE

Illud certe proprium huius aetatis est, parum res divinas ut cogitet. Quam vere Deo canimus diebus singulis: « Pleni sunt caeli et terra gloria tua! » Sed quotusquisque est, qui, quum continuo utatur viribus corporibus a Deo inclusis, vel semel ista etiam voce monitus, cogitare incipiat, a quo res rerumque vires mutuentur? Quodsi ante annorum millia Deus probro dedit gentibus, quod ex huius mundi ordine non vidissent mundi effectorem: quid dicet nobis, qui, quo vitam faciamus novis in dies artibus commodiorum, eo de mundi artifice cogitemus minus, qui novis naturae viribus vel repertis vel investigatis non ignorantiam confessi nostram in laudes erumpamus Divinae Sapientiae, sed naturae confisi viribus naturae auctorem magis et magis a vitae nostrae rationibus removeamus, secernamus, segregemus? Age, vertamus mentis aciem cogitationemque paullulum ad mirificas naturae efficacitates: ut et

miremur Dei maiestatem, quae magna efficere soleat ex simplici principio, et simul latine loquamur de rebus, quas hodie nescio an latino sermone usquam, vocibus barbaris multis locis videoas expressas. Loquar igitur latine ut in eiusmodi re potuero: tibi integra erit intactaque et de linguae genere iudicandi libertas, et multo subtilior, quae in te meo iudicio est, rerum physicarum intelligentia.

**

Septem accepimus esse naturae vires inter se nexus, ex quibus tres esse obscuras, caecas, trahentes: attractionem chymicam atomorum inter sese: hac res corporeas constitui; attractionem corporalium particularum mechanicam; attractionem quorumdam corporum magneticam: hac in certam moveri corpora tracta partem.

Tres item sunt vires radiantes: lux, calor, sonus. Illa ex radiis est aethereis trahendi vi praeditis; calore corpora extenduntur, sono, radiis quibusdam corporeis, res propinquae percussae contremiscunt. Media est vis electrica fluens, quae, quamdiu circuitum facit inclusa corporibus, similis est viribus obscuris, sed quoniam tamquam fulmen aliquando in alia transilis corpora, affinis est etiam radiantibus viribus.

Jungi autem inter se vires istas argumento esse potest, quod una permutteratur in alteram. Sunt certis locis terrae venae vel strature carbonis fossilis, antiquarum silvarum in lapidem versae reliquiae. Atqui calore solari silvae istae ortae auctaeque erant. Et carbo transmutari potest in lucem et in calorem, calore aquam solvimus in vaporem moventem machinam. Rursus machina magnetem unum torquebit contra alterum, fixum, metallico circumvolutum filo, quo motu flumen per filum ferri incipit electricum vel mechanicas efficiens motiones vel lucem. Ad extremum lux eo orta flumine vim habet

rursus vel calefaciendi, vel permutandi corpora. Apparet igitur unam ex his naturae viribus moveri alia. At est certum illis permutationibus nihil virium nec amitti nec comparari. Summam virium naturalium vel efficacitatem non minus quam ipsam materiam neque augeri per se neque minui axioma physicorum est. Omnium autem virium fontem aliquem communem, ex quo profluxerint, esse necesse est, eundemque fontem non casu repente per se fundere coepisse vires, quippe qui perpetuo subiectus motui nullus per se esset, sed hanc efficacitatem in rerum natura collocatam esse divinitus vereque, sicut in Romanorum epistola Paulus apostolus declarat, sempiternam Dei virtutem et divinitatem per ea, quae facta sint, intellecta conspici. Dei, inquam, sunt vires, quotquot incomprehensae per rerum feruntur universitatem.

Sed, age, attingamus singulas; principio lucem.

Est igitur lux primo mundi die producta res summopere mirabilis, pura, perfecta. Luce vivunt omnia. Sed si, quid haec lux sit, etiam ex sapientissimis quaeasieris, nihil audies certi. Quod iam Empedocli quinto ante Christum natum saeculo erat visum, hoc dicebant usque ad superioris saeculi initia fere omnes: esse tenuissimae genus materiae, cuius corpuscula ex sole et ex aliis rebus lucentibus, ut fere ex fragrante rosa particulae odoriferae promanarent. Ex emanando doctrina emanationis dicta est. Sed qui lucem manare dicunt, hos et alia et illud licet percontari, qui tandem fiat, ut lucentium corporum minuantur vis, non tabescat massa? Respondent hi physici, Huyghensem (anno 1695 mortuum) et Eulerum (mortuum anno 1783) secuti, lucem gigni non emanantibus aliquibus materiae particulis, sed vibramine vel undulis aetheris, qui materia fere subtilior per rerum naturam fundatur.

Uberrimus fons lucis nobis sol est. Solis radii, ut ait Alexander Humboldtius, non modo lucem ferunt et calorem, verum etiam dissolvunt horum corporum naturas, ut illorum efficiunt, educunt humo tenera herbarum arborumque germina, foliorum efficiunt viorem, pingunt flores, millies ex undis et ex rorante pratorum gramine ipsius solis referunt imaginem; quin etiam animus hominum mirifice hac luce afficitur, plurimumque refert ad excitanda ingenia, ad animi vel tristitiam vel alacritatem, quanta vi et quam diu sol luceat.

Etiam vi electrica lux oritur vel excandescente filo ex carbone aut ex quibusdam metallis, facto vacuae inclusa ampullae vitreae, vel transiliente flumine electrico ex uno stilo carboneo in alterum. Illae lampades sunt quas Galli *lampes à incandescence* appellant, quas latine ego, dum melius tu obtuleris, breviter « candentes lampades » vocabo. Flumen electricum quum a carbone ad carbonem transit, non recta fertur, sed facto curvamine. Haec causa est, cur illa lux, quae est acerima, lux arcuata nominetur, huius lucis lampades sint, *lampes à arc*, lampades lucis arcuatae, vel simpliciter *arcuatae lampades*, quarum ego machinationem et usum pluribus persequerer verbis, nisi nimium a re digrediendum esset proposita.

Anno 1895 Roëntgen, vir Germanus, rerum physicarum cum primis peritus, obscuram quandam invenit lucem electricam per corpora non perlucida non minus euntem, quam solis radii eunt per vitrum. Illius lucis radiis in vitro chymice praeparato delineantur, quae forte in aliis corporibus latent, ut in crumena nummi, ut in corporibus animalium ossa; et est facile videre, quantae utilitati sint radii, Roëntgeniani, quibus, quod incogniti essent, radiis X nomen iure ab inventore inditum est, in arte chirurgica et in dicendo.

Lux solis prismate triquetro in septem discedit colores. Colorum varietatem habes ex vibrationum aetherearum numero. Dicunt eos colores a nobis animadvertis tantum, qui habeant vibrationem nec minus quadringentos billions in secunda nec amplius billions octingentos. Sed colorum suavitatem maiorem partem corporum constat pulchritudo. Quam mirifice natura ipsa rerum temperavit colores! Nulla profecto referat ars eam colorum varietatem, quae lucet vel ex collis columbarum vel ex pavonum caudis, vel ex quorundam insectorum vestitu, vel ex quibusdam floribus, vel ex caeli matutini vesperinique magnificentia, vel ex arcu pluvio.

Etiam chymica vis est in radiis solaribus, quibus solvit illud acidum carbonicum, quod plantarum foliis haustum ex aëre est. Soluto autem carbonio, planta augescit. Sole albescit linum, sole colorantur quaedam corpora, ut argentum iodatum, bromicum, nitricum. Notum est ea vi natam esse artem photographicam et cinematographicam. Illa perutilis est omnium doctrinarum ministra, hac ante oculos producimus rerum motiones.

Et quod lux lentibus frangitur, oculos ita armamus, ut propinquarum rerum maiores reddamus figuram, longinquarum minuamus prospectum, res minutissimas, quas ne esse quidem crederemus, clare cernamus.

Qui hodie naturam pervestigant, microscopiis utuntur, quibus rerum exhibentur magnitudines auctae vicies millies, vel telescopiis, quibus rerum longinquitates plus vicies millies minuuntur. Illi ergo homines tam minima quam maxima corpora contemplantes in omnibus rebus invenerunt ordinem et eas leges, quibus res reguntur hae mediae, vires plane mirabiles humanam sapientiam inventionemque excedentes.

Ex Aquis Driburgensis in Guestfalia.

A. HABERL.

AESTHETICAE NOTAE

**De aesthetica voluptate
quae vulgo « gustus aestheticus » dicitur.¹**

IV.

Gustus aestheticus causis internis, potissimum vero externis, temperatur, excolitur, corrumpitur. Imo nulla fortasse, inter congenitas hominis facultates, tam mutabilis, varia, inconstans ut gustus, qui *personalis* audit, reperitur. Et sane, gustus in singulis hominibus conformis invenitur – ne dicam pedissequus – haereditati stirpis (*atavismo* vulgo appellant), aetati, corporis temperamento, valetudini et infirmitati, sexui, regioni, scientiae religionisque culturae et similibus. Hac una de causa quam verissime tritum illud inductum est: « De gustibus non est disputandum ». Attamen huiusmodi variationes, veluti rami virentes, diffusi, mobiles, unicum manifestant stipitem nativum, communem, uniformem, immutabilem *gustum universalem*.²

Ad specimen, quasdam ex illis causis consideremus, quae gustum naturale diversimode temperare solent.

a) Lex haereditatis, seu « atavismi ». – Vi generationis quasdam sive mediate

¹ Cfr. fasc. sup: mens. Maii.

² Sana philosophia (quae docet hominem ex anima spirituali et corpore organico constare, eius cognitionem esse sensitivo-intellectivum, gustum aestheticum ad sensus et intellectum simul pertinere...) nullam difficultatem invenit explicandi certissimum factum diversorum gustuum. Ipsa namque haud negligit studia historica, ethnographica, anatomica, physiologica, pathologica... quibus in re propria potissimum iuvatur. Cordatus igitur philosophus, quia haec omnia probe noscit, nugas nugarum (ni scelesti animi propositum) existimat quae ex praedictis varietatibus, vel « anomaliis », *Positivistae* et *Phrenologi* congerunt adversus animae humanae spiritualitatem.

sive immediate filiis aut nepotibus transmittere possunt parentes organicas et physiologicas proprietates, quibus haeredes proxime disponuntur ad certam animi aptitudinem, perturbationem, indolem. Haec autem lex quam maxime inconstans est: sed re constat, dari quasdam familias, et etiam populos, qui per felicem atavorum haereditatem, causis externis non turbat, imo consuetudine firmatam, gustu magis exquisito, perfecto, aut versatili, aut ad certas res praefinito, constanter gaudent. Simili modo, sed diversa ratione, contrarium evenit.

b) Aetas. – Pueritia, iuventus, virilitas, senectus, pro varia, graduali transformatione organorumque virtute summopere ad gustum immutandum diversimode conferunt. Facilis et laeta pueritia atque animosa iuventus, fortis et matura virilitas, gravis et defatigata senectus aliquid sibi simile ac consentaneum in obiectis gustandis appetunt, contemplantur, laudant. Haud raro senes lamentantur gustus diminutionem. Italus poëta cecinit:

Agli occhi stanchi si scolora il mondo.

Diversa aetas analogice in populis etiam viget, qui variam gustus notam diversis temporibus praeseferunt. Ethnographia apprime diversas populorum aetates secernit et iudicat. Haec autem aetatis lex in homine et in populis aliquando exceptionibus est obnoxia: dum est infantia in annis, virilitas in mente florescit, vel e contra.

c) Temperamenta. – Quum humores in diversis hominibus diversimode socientur et permisceantur, appetitus sensitivus et intellectivus maiorem minoremque explanationem obtinet: hinc diversae inclinationes, propensiones, gustusque qualitates. Itaque « cholericus » sive « nervosus » – in quo priores partes tenet sistema nervosum et praecipue cerebrum – est ingenii ardantis et acris, propositi tenax, phanta-

sia fervet, facile res intuetur, audax item quandoque heros. Magnis obiectis moveatur, excellentiam in omnibus quaerit; libera, fortia, eximia quaeque gustat. Si artibus sese addixerit, plerumque excellit, non raro genius evadit. «Sanguineus» - in quo systema arteriarum et respirationis praeceps - est plerumque sensu exquisito praeditus et imaginatione viva. Hilaris, lasciviens, generosus, pomparam, oblectamenta, nobilitatem adamat: valde delectatur ingenuis artibus, musica prae-
sertim et poësi, in quibus ornata, elegantia, magnifica quaeque gustat. «Phlegmaticus» ex adverso - in quo systema lymphaticum dominium agit - est piger, rarius monetur affectu, altioris ingenii conatus abhorret. Imaginatione frigidus, indifferens est ad bonarum artium culturam et gustum. «Melancholicus» - in quo excellit sistema venarum et iecoris - exterioris indifferens adspicitur, sed intus ardet, vehementiores passiones experitur. Solitarius, tristis, latus, nunquam contentus, censor acerbis, invidus, zelotes, res abstrusas, terrificas, sublimiores anormesque gustat.¹

d) Sexus. - Ex sexuum discriminis diversitas gustus explicatur. Mulier certissime physiologice et psychologice debilior viro, natura, facta est. Femina aliquid infantile, debile, ingenuum praesefert in ipso vultu, in motibus, in iudiciis, in cupiditatibus. Habet phantasiam, quae facilis, sed levius excitari solet. Animi af-

¹ Temperamenta non adeo distincta semper inveniuntur: diversimode enim inter se connectuntur, atque educatione physica et morali, aetate ipsa, corrigitur. Temperamentum felix, si humores aequi sint permixti et ordinati. Praefata temperamentorum distinctio etiam antiquis nota fuit: apud quosdam recentiores de numero et natura temperamentorum viget nonnulla sententiarum varietas. In genere certum est, plurimas dispositiones psychicas pendere a dispositionibus organicis; sed in specie nequit definiri quibus legibus principium istud regatur.

fector vividiores quidem sunt, ast minus stabiles. Gustat dulcia, gratiosa, amatoria, blanda. Maxima cura in res domesticas incumbit. Oblectatur odoribus, flosculis, novis in mores cultibus. Vix assurgit ad amorem patriae, scientiae vel sublimitates. Etiam in religione icones micantes et simulacra exornata optat.

e) Patriae amor. - Diversi populi, diversitate caeli, membrorum, evolutionis, vitaeque consuetudinis diversam habent propensionem ad pulchrum gustandum. Cives igitur, dulci patriae amore per natum capti, gustum moderantur secundum patriae morem, scholarumque prae*judicia*. Est ferme eadem quam diximus, «lex haereditatis».

f) Philosophia, Religio, Civilis cultura. - Collatione inita inter diversa placita philosophica, superstitiones, culturam Indorum, Aegyptiorum, Assyriorum, Chaldaeorum, Persarum, Graecorum, Romanorum, etc. appareat quam maxima gustus diversitas. Sufficiat hinc innuere discri-
men inter Ethnicos et Christianos. Inter omnes constat gustum aestheticum voluptuarium totum et sensiferum esse apud Ethnicos, quippe qui ferme solam pulchritudinem corpoream sapiunt ac laudant. E contra Christiana philosophia, religio, mores et cultus in veritate, sanctitate, excellentia fundata, gustum a «sensualismo» ad «spiritualismum» redemit et composuit; ita ut homines non tantum corpoream, sed magis insensibilem, immortalem, divinam pulchritudinem agnoscerent et contemplarentur. In hoc verax humanitatis progressus.

Restat ut gustus gradationes perpendamus; de quibus vero aliisque alias dicemus.

(Ad proximum numerum).

G. LEPORE.

Lapis componi debet ad regulam, non regula ad lapidem. PLUTARCH., De prof. morum.

IN LYCHNUM
QUEM MATRONAE MEDIOLANENSES
AD SEPULCRUM MILITUM
GORITIAE
N U P E R   E X C I T A R U N T

*Salve, renidens lumine languido
Custos sepulcri, flammula, militum;
Te flabra venti nulla laedant,
Nec pluviae nebulae tristes.
Oliva felix, umbra vel appula,
Semper nitorem det tibi vividum;
Nemo ministret putre sebum,
Opprobrium vigilis lucernae
Alenda semper! non manus atterat
Custodis empti; sit viduae bonae
Matrique dulci cura cippi,
Et facis atque precum piavum.
Seu vincis umbras noctibus horridis,
Seu luce solis pallida luxeris,
Effunde carmen, mite narrans
Intrepidi populi labores.
Magni Latini nuntia roboris
Dices superbis hostibus: «Hinc procul! »
Infracta virtus hinc quiescit,
Ad patriae rediviva nutum.
Nostras per urbes si furor arserit
Dissentionum, civibus impera,
Votiva lampas: «Una nostram
Flamma regat societque gentem».«
Refer sepulcro compositis precem
Matrum, sororum; dic lacrimas piae
Uxoris et fundi, larisque
Notitias patriaeque casus.
At cum silebunt murmura pectorum,
Aetasque caesis creverit impia,
Dulces sopitos, lychne sancte,
Spe refove melioris aevi.*

Aquilae.

ANGELUS NARDIS.

Ioannes Petrus Aloisius Praenestinus

Ioannem Petrum Aloisium, nomine loci nativitatis, Praenestinum (*da Palestrina*) vulgo appellatum, ponere inter principes sacrae musicae cultores iure meritoque haud dubitaverim. Hic, natus anno MDXIV, placidissime obiit Romae, septuagenario maior, sanctisque religionibus perfunctus, in complexu sanctissimi viri Philippi Nerii. Huius enim potissimum suasu, Ioannes, atrocibus musicae sacrae temporibus, musicam religiosam impense excoluit, a cunctis acerrimo opere vindicavit.

Romae enim, perpetuo, musicam sacram excutam fuisse constat, magnoque in pretio, ob splendidiora officia, quae identidem, adstantibus Pontificibus Maximis, fieri consueverunt.

Nec mirum sane. Ob hanc enim rem, magna hominum undique frequentia, suavitate musices adlecta, et insignis musicorum schola, qui, praemiis multis propositis, ex dissitis quoque regionibus acciti, Romam conveniunt. Multi propterea, ante Praenestinum, praeclaro nomine musici Romae exstiterunt; at omnes nunc pariter eodemque premuntur silentio; eorumque cantus, quos passim scriptores illius temporis, honoris gratia commemorant, temporis iniuria interciderunt, si brevissima tantum fragmenta excipiias, quae ex communi naufragio enatarunt, et studiosorum auribus exaudiuntur. Quod enim de litteris olim dicebatur ab Seneca infectis, idem, meo equidem iudicio, de musicis, qui hisce temporibus, ubi saepe homines tam multa tamque varia eruditione acerrimum ingenium excolebant, ut facile simul omnes de re musica cum celeberrimo quoque decertare possent.

Re enim vera, plerique Romam petebant postquam Lutetiae Parisiorum, coram regibus ipsis admirantibus, in theatris, in regalibus aedibus, artem exercentes, pri-

mas retulerant. Optimus quisque credebat, quod voce vel scriptis, et digna quadam eruditione publice ingenium suum enuclearet. Nec deerat qui nonnullorum eruditiorum iudicio fretus, Romam contenderat, ut protectorem sibi inveniret, ut de se Horatius subridens dicebat:

*Spectatum satis et donatum iam rude quaeris,
Maecenas, iterum antiquo me includere ludo.*

Omnes isti, profanis unice cantibus studentes, sacros concentus foede corruerunt, sive quod a rebus divinis remoti musicam sacram perperam adhiberent, sive quod delectandi causa, vel in ipsis religionibus, per florida profanorum loca licentius excurrerent. Quamobrem vix dici potest, quam multos falsa musicorum similitudo decepit!

Quid autem quaerit et magis distat, quam sacer a profano musico? Hic admirabilitatem quaerit et facit, ille vero fidem excolit. Et Roma, moerore confecta, Gregorium suum neglectum conqueri videbatur, eiusque suavissimam eamdemque sanctissimam canendi rationem in dies iterum cum multis audire satagebat. Dum omnes sibi querunt quorsum tandem evadat haec tam perversa rerum conditio, ubi musici nihil iam pensi habentes, improbum morem usurpaverant, ubi pro arbitrio lascivirent, extrellum quoque remedium res postulat.

Et ecce Pontifex maximus, Marcellus secundus, successorum suorum exempla sequutus, optimum factu putavit, si remotis omnino cantoribus profanis, in sacris caeremoniis Gregorianum cantum quem dicerent, unice adprobaret.

Actum erat, ut ita dicam, de exquisitis et devotis simul musicae notis in templo, nisi egregius ille vir divinitus adstitisset, Praenestinus noster, qui divina prorsus sapientia summoque in artem studio insignis, rem integravit, et profligatam ac prope perditam sacram musicam praeter omnium opinionem virtute sua restituit.

Is natura ad musicam admodum vocatus, etiamsi ab initio re familiari ad aliud compulsus, ad notas concinendas vel aptandas gloriose redibat.

Suffragrante potissimum Philippo Neri, qui eo tempore Romanam iuventutem, nova omnino industria, ad pietatem excolebat, Ioannes, qui eius iussu, identidem italicis carminibus notas suavissimas aptare consueverat, easque vel in sacrario, vel in theatris, communia adstantium admiratione, pueri canebant, in Urbe fama et nomine percrebescere coepit.

Erant saepe et psalmi, quos pueri peregrina admodum arte musices compostos, magna quoque animorum significatio passim modulabantur. Quae quidem novitas atque iucunditas, non modo puerorum auribus placebat, sed et patritiorum ac sacerdotum, qui frequentissimi ad Philippum conveniebant. Omnes enim uno ore egregium melos ad caelum ferebant eiusque auctorem eo potissimum laudabant, quod non modo aures suavitate delectaret, sed et animum religione raperet. Quid suavius eius notis, quid potius et castius?

Dum haec passim et familiariter inter amicos pervulgantur, et omnes musices magistrum laudibus ad caelum tollunt, Philippus, divino veluti spiritu afflatus, eum tenerrime manibus amplexatus, ad sidera conversus, inclamavit:

I, bone, quo virtus tua te vocat, i, pede fausto!

et haec olim mea praesagia posteri gratulabundi iterabunt. — Gravibus istis verbis maxime permotus, sibi imposuit noster in consilio pertinaciter manere, et pro viribus egregiam musicae sacrae operam navare. Et quum ingenio admodum valeret, et ad religionem unice spectaret, arte sua brevi Romanorum sibi gratiam conciliavit. Multa interea et diversi argumenti cantica congressit, diverso etiam more conscripta in vulgus edidit. Quo facto eius nomen longe lateque in clarescebat.

Ad haec adiungere iuvabit, recentiorem utique stili formam a nostro fuisse usurpatam, iuuentutis quodam ardore adhuc luxuriantem atque abundantia. Hunc veluti ingenii tumorem acrius carpabant critici; quibus tamen vitiis egregiae virtutes comitabantur. Namque quum magni spiritus esset auctor, et pleraque grandiori ore pronuntiaret, maiestatem quamdam cantibus suis afferebat.

Et naturae colorem et impetum sequitus, omnino suus et nativus semper apparuit. Praecipuam propterea tulerunt ei laudem sacri illi concentus, quos arrepta occasione pro *Oratoriis* componere solebat, in puerorum commodum, qui eo tempore ad domus sancti Philippi Nericis diebus festis frequentes convenienter. Haec sacrae domus *Oratoria* vulgo nuncupabantur. Et Philippus Nerus, quem honoris gratia laetus memoravi, tot virtutibus admirabilis, meritisque insignis in patriam atque in religionem profusis, sic Dei voluntate ferente, principem hunc musicorum omnium aetatum, ad templum adseruit, eumque suaviter invitavit, ut, ceteris generibus ablegatis, ad musicam sacram, ingenium suum acerrimum converteret et omnis esset in illa. Quod quidem egregium admodum in patriam facinus, omnibusque laudibus dignissimum, cordatiорibus viris visum fuit.

Hic enim tandem apparet in modorum splendore elegans, compositione aptus, et facultate copiosus; eaque est cum summo ingenio, tum exercitationibus maximis consecutus. Postremo maxima eius vis in multarum vocum varietate sita est, unde fit, ut eius sonorum compositiones et publice ab innumeris saepe cantoribus pronunciatae vel a paucis privatim pariterque placerent. Et praeter quam quod eius cantus abhorrent a communibus exterrorum placitis, et omnem antiquorum romanorum rationem musicalem complectuntur, ea nitent elegantia atque suavitate, ut nihil in hac re perfectius, nihil iucundius ab humano ingenio posset proficisci. Nihil tamen aptius fuit, nihil opportunius. Semper enim in urbe ad Sancti Petri, quum Pontifex Maximus, magno Patrum Cardinalium concursu atque Episcoporum, sacris operatur, adsunt cantores strenuissimi, qui assa plerumque voce et musicalibus notis ab optimis magistris aptatis, audientium aures et pietatem adiuvare consueverunt. Adsunt identidem et argenteae buccinae, quae solemni ritu Pontificem Maximum praesentem renunciant atque, in confiendo Christi corpore et sanguine, animos commovent et mira suavitate ad sidera tollunt. O fortunati Romani, sua qui bona optima norunt!

Aetate vero Praenestini eo perversitatis sacra musica pervenerat, ut Romani Pontifices optimum factu putaverint, si eam omnino a templis arcesserent. Dum itaque pulchrior quam musica fama erat, dabant vel inania verba, vel sine mente sonum, ecce adest Ioannes, qui ingenium periclitaturus, *sacrum solemne* suis notis aptavit, multis vocibus, miro sed ordine dispositis, et ea immensa admodum notarum diversitate, ut in unum sonitum ipsae conspirent, unam concordiam informent, quae mirum in modum spiritus urgent eosque ad pietatem impellunt. Aderant arbitri hinc inde acerrimi iudicii viri iidemque probatissimi, aderant et musices amatores, et omnes mira animorum concordia, Praenestinum nostrum omnium musicorum principem salutant undique, eumque clamore excipiunt socii fremitique sequuntur. Ut primum haec nova ars honesta atque insignis apparuit, et interpretes, caelesti quodam spiritu instincti, summa perfectione opus enucleaverunt, universa civitas, admiratione perculta, recentem musicas magistrum honoribus exceptit laudibus que cumulavit.

Sua igitur virtus fuit, si musica sacra cui, ob pravorum cultorum immodestiam,

mortis sententia pendebat, velut ensis ille famosus capiti Damoclis imminens, semoto omni periculo, uti regina in templum incessit, atque ex illo tempore undique imperavit.

Quare non immerito, vel ab hominibus aetatis suae regnare in musicis Praenestinus dictus est; apud nos vero id est consecutus, ut quemadmodum in oratoribus Cicero, ita Prenestinus, non iam hominis nomen, sed musices habeatur.

Est igitur optandum ut aequales nostri, ad eius magnitudinem pares, aut saltem proximi accedere possint.

I. B. FRANCESIA.

VEN. SERVAE DEI
THERESIAE A IESU INFANTE

BEATORUM CAELITUM ALBO
A PIO XI PONT. MAX.
NUPER ADSCRIPTAE

*Gratia Te Christi primis effinxit ab annis,
Ad pietatem aluit moribus ingenuam,
Ac virtutum alis vernantem flore iuventae
Festino cursu Te super astra tulit.
Gaudie ergo Angelicis merito sociata Chores,
Fulgens stellae instar gemmula cara Deo;
At si affirmasti in caelo Tibi dulce precari
Nobis pro miseris deliciumque fore,
Aspice quassatam longo certamine terram,
Aspice nos, Virgo, quos mala tanta premunt:
Ut Christi in Regno pax Christi optata nite-*

[scat]

*Sit labor hic tecum celsaque cura simul,
Poscere Te decet, a Iesu quae Infante vocaris,
Pacem, quam Superi concinuere Chori:
Magno sic Patri primos Altarium honores,
Qui Tibi decrevit, Virgo benigna, fave;
Sic Tu, quae a tenera nil Christo aetate ne-*

[gasti,

*Pro pace ut nobis sint bona corda pte!...
Laureti in Piceno, mense Maio a. MCMXXIII.*

JOAN. FRATINI.

EX ITALIS URBIBUS

LUDICRAE PUGNAE AD PADUM

Constat inter omnes, nos Subalpinos temporibus transactis, tum ob nativum ingenium, tum ob longam rerum necessitatem, propulsandis belli periculis unice fuisse intentos, ac propterea militaria studia quam mansuetiores artes maluisse. Et civitas Subalpinae gentis princeps, quae ab Julio Caesare Augustae nomine est decorata, virtute bellica atque immobili fide erga suos Principes inclaruit et quam primum domus Allobrogica sibi Italiae claustra aperuerunt, in eius clientela, exterritorum dominatus pertaesha, volens, labentibus annis, permanxit.

Quo facto, nil mirum, si Taurinenses, praeceteris Italos, ad arma exercenda identidem redire videntur, et data occasione, verbis et opere, universos Italos in egregia patrum facinora quodammodo respicere iubemus. Nihil aliud, uti opinor, sibi proposuisse videntur quotquot novissime pugnas ludicas instaurarunt, ad quas cives atque advenae, praeter omnium opinionem, frequentissimi convenerunt, quin imo ipse Rex, Victorius Emmanuel III universis ordinibus adclamantibus inter civium obsequium laetitiamque triumphans inventur.

**

In illa urbis nostra parte, quae ad Orientem pertinet amoenosque colles respicit, ingens est et apertissima platea, quae nunc ab italicis oppido Victorio apud Venetos nuncupatur, ob insignem victoriam ab Italos relatam adversus Austriacos eorumque socios ad Plavim flumen. Haec platea in amphitheatri formam redacta, patriis decorata vexillis, scannisque circum per ordinem decorata, centum circiter millia hominum recepit. In medio immensa aderat cavaea, in qua, paucis labentibus horis, mi-

litates multorum saeculorum res gestas ob oculos spectatorum mirum in modum ponere studebant.

At quorsum haec omnia evadere possunt?

Quamvis, ab *Alma Roma* hic imperante, quae non iam armis dominatum suum in orbe terrarum obtinuit, modo sed religione invaluit atque late in populos est dominata, omnino absit indignatio atque suspicio, occultam tamen improborum mentem insimulandam esse putabo, qui hasce ludicas pugnas, per summum nefas, ad praesentem rerum italicarum statum comprobandum respicere autuant. Longe sed alia fortasse fuit eorum mens, qui Augustae Domui unice adulati, rem militarem excogitarunt, quam citram semper in deliciis habuit.

Hisce positis ad rem venio.

Adest in primis, et gravi incessu acer- rimaque fronte, Romanorum acies, quae veste armisque prima patrum tempora graphicce refert. Adsunt propterea nonnulli pedites equitesque, adsunt et fortissimi triarii. Uno verbo, pressius cum Vergilio dicam:

*Pila manu saevosque gerunt in bello dolores,
Et tereti pugnant mucrone veruque sabello.*

Nec ille desideratur memorabilis Romanorum triumphus, quum delatis hostiis, dux in excuso curru paludatus insidens, adclamante populo, inter victrices legiones, ad Capitolium iturus in Urbem gloriosus ingreditur.

Post triumphantis currum, moesti catenisque obruti, reges capti cum militibus raptantur et festum miserrime augent.

**

Deleto Romanorum imperio, variae populorum gentes, suis sedibus relictis, latitores Italiae terras petebant. Quam armis quaesiverant, haud ita diu regionem obtinuerunt. Post diversos atque lamentabiles

rerum casus, post Burgundiae regnum, proceres, quos Conradus, huiusc regionis imperator, provinciis administrandis praefecerat, opportunatatem nacti, perinde ac si sui iuris atque arbitrii facti essent, in sua quisque regione tamquam reguli dominari coeperunt. Hisce proceribus, qui herili imperio provincias obtinuerunt ad numerandus est Humbertus I, quem certissima monumenta Allobrogicorum Principum progenitorem testantur. Ipse Othonis Guillelmi filius, Adalberti nepos, Italiae regis, post Rodulphi Burgundiae excessum, Vallem Maurianam apud Allobroges, aliaque circum loca in ditione habuit. Hic non solum bellica laude, sed iustitia, pie- tate, et munifica in sacras aedes liberalitate praesertim enituit. Decessit anno christiano millesimo sexto et quinquagesimo.

(*Ad proximum numerum.*)

SUBALPINUS.

EPISTOLARE SOCIORUM COMMERCII¹

Longe praestantissimo viro IOSEPO FORNARI equiti torquato Gregoriano, Almae Romae moderatori, FRANC. AUR. RECALDE, Ibarren. Decanus S. P. D.

¹ Incertus aliquanto fui an hasce litteras, humilitate simul et elegantia redundantes, vulgarem, ne immeritae gloriae ostentatione insimulari possem. Vicit tamen editionis consilium hisce praesertim de causa: ut et ignotus a nobis tam longinquae regionis scriptor compitissimus cognosceretur, et ii qui iam tot annos assiduum itemque durum laborem mecum divisierunt, aquam partem tamquam domestici decoris caperent; ut denique - aperte fateor - qui debita nobiscum contracta nondum solverent, praestans et perspicuum exemplum inde sumerent. - Sint autem viro morum atque sermonum lepro clarissimo, honestae, quae decent, gratiae; sint et invitamenta ad hanc *Altam Romam nostram* scriptis suis frequenter ornandam.

I. F.

Scias velim, ornatissime vir, me tui magnopere studiosum, dudum ad te litteras mittere in votis habuisse, non modo te salutandi gratia, sed et ineundae tecum amicitiae desiderio. Litterulis, igitur, tuis nuperrime acceptis, quibus *Almae Romae* pretium, pro anno MCMXXII nondum solutum, a me humilissime postulasti, id mihi mei explendi desiderii occasionem sese praebuisse sum ratus. Duplex mihi apud te debitum: alterum, quidem, pecuniae; de quo familiarissimus meus, Angelus Maria Canseco, Iosephinorum in Urbe supremus curator, aget; alterum vero, et sane praecipuum, significandi tibi quanto apud me verseris in honore; quo te studio prosequar; qua, denique, benevolentia in te ferar. Quid? Mirarisne in homunculo tibi penitus ignoto longeque degente, hos, erga te, animi sensus? Sed nihil est quod mirere: Quum omnibus ac singulis *Almae Romae* fasciculis hucusque editis, haud sine maxima animi voluptate per voluntatis dedisse operam, non potui non te magno habere honori, proposita laudare, votis atque suffragiis comitari; singulari, denique, ac prorsus incredibili benevolentia te prosequi. Quapropter, vir amplissime, etiam atque etiam gratulor tibi, quod Ciceroniana linguae, quae mihi, vel a puer, in deliciis fuit, ab interitu veluti vindicanda, pristinoque honori restituenda sedulo atque egregie operatus fueris, sapientibus quibuscumque, ubique terrarum, probantibus atque plaudentibus. Utque meum, erga te, studium, observantiam, benevolentiam quomodocumque obtestarem, scriptiunculae excudenda ad laboravi; excusamque propria ipsem etiam manu conscripsi; tibique, apud te servandam, mitto. Si hoc tantillum munusculi benigne excepis, pergratim mihi te fecisse certo scias. Operis tui socios fac meo salutes nomine. Salve et vale.

Kalendas Aprilibus c. 1000. xxiii, Ibarrae, Aequatoriensi Reipublicae, in America meridionali.

QVOD · BONVM · FELIX · FORTVNATVM · QVE · SIT
LAVDI · QVE · BENE · VERTAT
AMPLISSIMO · VIRO
EQVITI TORQVATO · GREGORIANO · ATQVE · DOCTORI
JOSEPHO · FORNARI
ALMAE · ROMAE · INSIGNI · MODERATORI
QVOD · CICERONIANAE · LINGVAE · INSTAVRANDAE
DEBITIS · QVE · VBIQVE · TERRARVM · HONORIBVS
AMPLIFICANDAE
EGREGIAM · NAVARIT · OPERAM
FRANCISCVS · AVRELIVS · RECALDE
IBARRENSIS · CATHEDRALIS
APVD · AEQVATORIENSES · DECANVS
VIRO · USQVE · ADEO · DE · RE · LATINA · MERITISSIMO
ETIAM · ATQVE · ETIAM
GRATVLATIONES · ET · VOTA
KAL · APRILIBVS · CIO · IOCCC · XXIII
IESV · CHRISTI · ANAΣΤΑΣΕΟS · GAVDIIS
ATQVE · SOLEMNIIS · CONSECRATIS
« MACTE NOVA VIRTUTE... SIC ITVR AD ASTRA! »

—
SPECTATISSIMIS · VIRIS
ROMANAe · NOBILITATIS · SCRITORIBVS
QVEIS · SINGULARIS · CONTIGIT · HONOR
IN · EDENDIS · MENSTRVIS
ALMAE · ROMAE
TOTO · NOVENNIO · ELAPSO · COMMENTARIS
JOSEPHO · FORNARI · AVXILIO · ET · ADIVTORIO · FVSSSE
DECANVS · IBARRENSIS · AEQVATORIENSIVM · DITIONIS
PRONISSIMIS · ANIMIS · GRATVLATVR
KALENDIS · APRILIBVS · CIO · IOCCC · XXIII

DE ROSA AUREA

An vireta hominum ingenio et arte exulta oculis *aureas* exhibuerint aliquando *rosas*, id optime procul dubio *Anonymous* ille, idemque humanissimus concriptor, qui tam diserte de « *floralibus* » egit, si rogaretur, pluribus expediret.

Sed ipse « *floralibus* » tandem finem imposuit, ut sapidissimos nobis fructus praeberet gustandos; quare eum, iniquum ducerem, ad idem revocari argumentum.

Quod ad me attinet, fatear hanc rosarum varietatem nuspian mihi contemplari contigisse, nec ideo tamen *aureas* inter earum inexpressibiles species locum habere, inficiari ausim. Sunto utique; at de ipsis, utcumque nitidissimo semel coruscant pleno vere fulgore, id demum asserere cogeremur cum Ausonio:

*Quam longa una dies, aetas tam longa rosarum.
Una dies aperit, conficit una dies.*

Auream nihilominus novi ego *rosam*, quam potius *ex auro* dicam, cui nec suavissimus odor, nec elegantissima forma, quinimo nec optatissima deficit perennitas. Rosa huiuscmodi infrequens vernat et Vaticanis dumtaxat in viridariis, unde benignissimus Cultor eam transvehi identidem iubet, ut generosi sanguinis honestet primates de Ecclesia Catholica optime meritos.

Superiore vere, Victoria Eugenia, piissima Hispanorum Regina, quam Deus plures per annos sospitet, cunctis utraque manu plaudentibus populis, munere hoc pretiosissimo donata est ab Augusto Pontifice Pio XI sua erga eam aestimationis, quod esset pignus praeclarum.

Rosa Aurea haec non est una, sed rosariolum potius, multiplice termite sub uno caule, pluribus foliis, duodecim rosis, gemmisque septem decoratum ex metallica assurgens capidine mirifice caelata, duabus ansis draconum ad imitamentum munita atque sertis circumdata. Quae alias inter eminet rosas cavum in penito calice, mediisque oculit petalis, ibique clauditur vasculum balsami et muschi suavisimos servans odores.

Aureae Rosae origines umbris subobscurus obteguntur. In comperto tamen est (ut scriptum video) Leonem, huius nominis nonum, Monasterio a Sancta Cruce in Alsatia ex concessu ab Ordinario exemptionis beneficio vectigal singulis annis Ecclesiae Romanae constituisse solvendum;

auream scilicet rosam octo diebus ante quadragesimam quotannis ad Pontificis manus afferendam, vel pro ea aurum duabus uncii pondo.

Sub iudice lis est an ipsem laudatus idemque clarissimus Pontifex istiusmodi rosae benedictionis instituerit ritus, sed probabilius ad ipsa si attendas caeremoniarum verba, eos ante quinquaginta vel centum annos a Leone IX iam extitisse autem abis.

Hi fuere olim, si historiae praestanda est fides, benedictionis sere ritus. Quum in Lateranensis Papa resideret adhuc aedibus, frequenti ac nobili comitatu iis egrediebatur Ecclesiam petens a Sancta Cruce Hierosolymitanam, ubi post Missarum solemnia ad *Aureae Rosae* benedictionem veniebat. Eam subinde exhibebat Pontifex populo, breviter eum alloquens in laudem coloris et odoris rosae, aliarumque venustatum, quarum mysticos iis aperiebat sensus. Hisce peractis, ab Ecclesia prodibat opertum tiara caput et pontificalibus indutus vestibus, insidens equo, quem regere solitus erat Romae Praefectus. Tum Palatium Lateranense iterum contendebatur confertissimo populo, frequenti optimatum manu et toto Cardinalium collegio, dum Pontifex Maximus manu altera gestabat symbolicam Rosam, altera fideliū multitudinem summa gestientem laetitia benedictionibus liberaliter prosequebatur.

Ubi aedium limina pompa contigerat, si forte in comitatu adesset donatus sanguine regio, secus ipse Romae Praefectus, ut stapediam sustineret Pontificis equo desilientis accurrebat, qui demum tantae comitatis et officii gratia, dono *rosam* excepiebat *auream* illius solemnitatis atque celebritatis scopum.

Quo ritus hodie procedant modo non adeo scio, ut recte exequi queam. Certum tamen est, die superioris Maii mensis ultima nobilissimae nostrati Regiae ma-

xima pompa Auream Rosam fuisse delatam.

O quam gaudent Iberi hac nostra tempestate, qua communi gentium Patri undique spinae tribulique manarunt, inclitam eorum Reginam Ei dulce fuisse solamen, uti hoc mirifice innotuit dono!

Vici, in Hispania,

E. Jové.

ANNALES

Lausanensis conventus.

Lente quidem, at non sine successu Lausanensis conventus ad pacem in Orientalibus plagis restituendam suum opus persequitur. Vedit itaque tandem pactum confirmatum de commerciis Turcarum imperium inter ceterasque maiores nationes, vidit insulae Castri-rubri possessionem Italiam a Turcis recognitam, et certos fines positos Turcicam inter civitatem et Thracicam, et Syriacam et Mesopotamicam. Sanctio pariter perfecta est de maritimis praedis, a quibus vero caput illud abstractum est, de mutua captarum navium restitutione, quam Turcae et Graeci fidem dederunt inter se concorditer iri definitum.

Restat quaestio de publico Othomanorum debito, cuius attributio et solutio discordes adhuc animos tenet; numne haec incassum tantos labores redditura erit? Avertat Deus!

***

Bulgarorum seditio.

Priusquam ab Oriente abscedamus, Bulgarorum seditionem memorare debemus, quae facta est in Stambuliski, dominatoris illius gubernium, eiusque assecias, quos populus oppressae penitus libertatis incusabat. Noctu eius factionis principes ex improviso in captivitatem ducti sunt:

Stambuliskius vero, mutata veste, tum effugere potuit; at in itinere pressus et recognitus, dum arma parat ad urbem regni caput obsidendum, occisus est. Tum quies restituta et Alexandro Zankow, doctori in Bulgarorum athenaeo, et cum eo viris aliis sapientia et moribus insignibus restituenda rei publicae munus commisum.

**

Nefandum in Hispania crimen.

Partium studium et in Hispania ad crimina usque passim exardet; nunquam vero eo pervenerat, ut Sacri Senatus principem heu! peteret. Id accidit die iv superioris mensis Iunii Caesaraugustae, quum illius civitatis archiepiscopus Ioannes S. R. E. Cardinalis Soldevilla y Romero, vir aetate atque meritis venerandus, proditorie a sacrilega manu manuballistae ictibus interemptus est.

Natus erat in oppido Fuente-la-Peña, Zamorensis dioecesis, d. xx mens. Octobris MDCCXLIII; episcopus Tirasonensis electus d. xiv m. Februarii MDCCCLXXXIX, ad Caesaraugustanam sedem promotus d. xvi mens. Decembris MCMI, in Sacrum Purpuratorum Senatum cooptatus d. xv mens. Decembris MCMXIX.

**

Germaniam inter et Galliam discrimen - Paternum Summi Pontificis monitum.

Nova a Germanis ad componendum discrimen conventio Galliae eiusque sociis, exacto nuper mense Iunio, proposita est, in qua protestati quidem ii sunt velle se, iuxta promissa, damnorum refectiones solvere, id vero facere non posse praeter civitatis opes. Quas ad definiendas arbitrorum collegium ut eligatur petunt, dum se promptos paratosque declarant, in solvendae pecuniae tutelam, introitum ferri-

viarum cedere, tributaque, singulis hypothecis firmata, industriis, commerciis, agriculturae nummariisque mensis imposita; vectigalia denique fere omnis generis. Quum vero viderent manifesto Germani fore ut ne haec quidem cogitata perficerentur, passivum, prouti nuncupant, contra Gallos renixum suum auxerunt, quinimo hic illic arma in illos adhibuere. Gravior inde vicissim Gallorum in occupatis locis rerum administratio, et Dortmund urbs in obsidionis statum adducta, ipsaeque capitatis damnationes in nonnullos cives edictae.

Dum tristia haec fiunt, nec via sterminatur ad concordiam inter illos populos restituenda, en iterum Pacifici Regis monitum alte insonat. Datis Purpurato Patri a Secretis Status litteris, Pius PP. XI, revocans ea consilia et adhortationes, quorum auctor fuerat in Ianuensi de pace conventu, quum animadverterit res malo auspicio in peius ruisse in dies, ita ut paternum animum gravibus sollicitudinibus anxium reddant, officium ministerii sui esse profitetur ut vocem rursus extollat, eamque sine ulla partium praelatione et pro omnibus benevolentiae plenam, utpote communis Patris vox.

Haec igitur vox, eos maxime, in quorum manibus populorum positae sunt sortes, vehementissime obsecrat, ut varias quaestiones, ipsamque damnorum refectionis, examinent christiano eo sensu ad ducti, per quem iustitiae rationes minime seiungantur a rationibus socialis charitatis, ita ut viribus debitoris se bona fide ac voluntate solvere profitentis et aequa pignora offerentis hinc ratio fiat, inde a creditore attendatur quae sua vere sit utilitas, dum nationes omnes, certationibus defesae, pacem unice anhelant. Pacificis propositis ab utraque parte admissis, finis tandem erit asperitatibus territorialis occupationis cuiusvis, ordinis tranquillitas tandem restituetur, sensimque instaura-

tio illa oeconomica, quam universae gentes appetunt. Quae quidem ea bona cunctis nationibus, victoribus simul ac victis, futura erunt, ut ad ea consequenda haud nimium videri debeat quodlibet sacrificium, quod aggredi necesse sit.

Utinam huiusmodi monita, quae una a terra abstrahunt et a vitae miseris cupiditatibus, tandem aliquando in humani generis certum commodum exaudiantur!

Kalendis Iuliis MCMXXIII.

POPULICOLA.

VACUI TEMPORIS HORA

Legimus his diebus in diurnis commentariis Marconium nostrum nescio quas novas perfectiones telegrapho absque filis a se invento post diurnos labores induxisse; ignorat profecto celeber ille vir sine tanto studio et quasi natura ducente, sine tot machinis et nullo fere pretio **telegraphum** alterum **apud Afros** iam antiquitus vigere, et ipsum filis expertem, per quem tamen longe lateque omnis generis nunci diffunduntur.

Illarum scilicet terrarum incolae miram ad rem rationem adhibent, ... ex tympanis constitutam. Sunt haec quidem a nostris prorsus dissimilia: ex arborum truncis fabricantur, iisque confossis clausisque ad utrumque extremum; in longitudinem hiatum praebent, ad septem et octo centimetra usque latum, et fere semper integrum prope ipsam tympani longitudinem occupantem. Huiusmodi hiatus ora accurate extenuantur, namque super iis virgulae pulsant. Horum tympanorum sonitus iuxta eorum magnitudinem portentur, et ad sexdecim millia passuum usque pervenire possunt. Positis ad intervalla stationibus, facile coniectu est

nuncia ipsa soni velocitate libere amplissima spatia percurrere.

Est quidem codex vel notarum index: « Europaeo - scribit Arcturus Ellis, a quo has notitias desumpsimus - tympani rhythmus nullum alium sensum indicat, quam iterati soni; sed indigenis illis tympanum loquitur: motus et pulsationes verba efformant; numeri variant iuxta signorum significaciones ».

Tympana sunt itaque apud Afros et publicus cursus, et telegraphus et telephonus, et commentarii, et meteorologicae notae, iussa, etc.; quodque insigne est, omnia haec commoda gratuito incolis conceduntur.

O Afrorum sortem vere invidendam!...

**

Nec singularis minus eorum fortuna, quibus **sonorum colores** percipere datur. Affirmant enim Bleuler et Lehman, Germanici doctores, nonnullos homines, - duodecim ex centum, - huiusmodi privilegio praeditos esse; quodque mirabilius apparet, omnibus uno eodemque ritu perceptionem ipsam manifestari. Pro his igitur sonus literae *a* nigrum colorem exhibet, literae *e* flavum, literae *i* rubrum, literae *o* album, literae *u* colorem... arabicae potionis, quam vulgo *cafeam* appellamus. Praeterea quum tibiae inflantur, subito eorum mentem occupat purpureum lumen; quum cymbali rumorem ii audiunt, omnia albo colore ipsis circumfunduntur...

Scire velim an quum ex pugnorum rumore eorum oculi forte contundantur, et sidera, ut ceteri mortales, videant!..

**

Interim Bernerium nostrum ad trigarium sequamur: docet enim hodie nos **equitandi artem**.

Grandis in extenso, qua panditur area circō, Fraeno equites regere hic arte docentur [equos.

Vir solet illustris documenta his tradere, [nempe
Nobilis exercet nobile munus eques.
Hic stat humi, oblongam fert eius dextera [virgam,
Tunc ex discipulis hunc equitare iubet:
Nutibus iste monet famulum qui accurrit, [habenbras
Protrahit, et saxo deinde propinquat equum.
Sic facilem domino parat ascensum, isteque [lenta
Blanditur collo terque quaterque, manu.
Irrequietus adhuc tumida cervice movetur,
Et nunquam sistit motu agitatus equus.
Ut placidum reddat tunc is, qui ascendere [debet,
Quasdam blandisonas murmurat ore notas.
Virgam impugnat dextra, haec in cervicem [galerum
Calcat, ne assiduis motibus ille cadat.
Nam casus poena est huius iactura, docentis
Seilicet, haec primus dona minister habet.
Hoc laeva ascendens, ipsaque impugnat ha- [benas,
Artus vibrat, equum claudit utroque pede.
Hic caudam extendit, caput elevat, erigit aures,
Contrahit et crispat colla, oculisque rubet.
Dente quatit fraenum, fumant ac undique [inares;
Et spumae globulos turgidus ore vomit.
Rectus adolescens componit membra magistri
Iussibus admonitus, qui ferus ore tonat:
« Heus tu, tolle manum, sit cervix recta, [quid hoc est?
Ne caput inflectas, dirige utrumque pedem.
Brachia suspendas, virgam erige, contrarie [habenbras,
Sic curvare humeros desine, rectus eas! »
Longe ductus equi ex fraeno ad dextram usque [docentis
Est funis, circum quo moveatur equus.
Hic ergo sua membra rotat, nam fune tra- [henti
Volvit. En motum est sistere iussus eques;
Tunc utraque manu vi facta lora trahuntur.
At res mira quidem est: illico sistit equus.

Dein recta liber concesso tramite pergit,
Fitque celer motus, fitque fugae similis.
Contrahit et crura extendit, quae curvat in [arcum;

Sic quidam datur in motibus hisce lepor.
Sibilat inde frequens auras dum virga fla- [gellat;

Sibilus ad vultus iste lassessit equum.
Elevat ergo pedes geminos, qui motibus ae- [quis

Ante ora ascendunt, praecipitesque ruunt.
Retro alios inde effert, alternatque vicissim
Vibratos saltus: magnus at iste labor.

Denique sistit; equo famulus tunc porrigit [herbam:
Sic reficit vires, sic datur ergo quies.

Interea toto manat de corpore sudor,
Et spumae hic similis foedat ubique cutim.
Tunc descendit eques, cessant utriusque la- [bores,

Spectanti a populo plausus utriusque datur.
Uni succedit tunc ex tyronibus alter

Primi equitis motus replicat, atque modos.
Proh mirum! docilis fit bellua legibus artis
Saepius, at nulla lege movetur homo.
Humanae heu nimium naturae dedecus! Ipsi

Desipiunt homines, bellua quando sapit.
* * *

Iocosa

In Tuccii natali pago nundinae celebrantur, in iisque certamen indictum et praemia sunt constituta suum optimis nutritoribus. Tuccius eiusque pater quum campum discurrunt, in cavea vident suem magnitudine vere insignem, atque, prope, stipitem cum tabula, ubi legitur: « Sus duorum annorum - I praemium ».

Tum Pater Tuccio:

— Aspice atque disce, o filiorum incomptissime! En sus vix duos annos natus, qui iam primum praemium tulit; tu qui decem iam numeras annos, ne mentionem quidem laudis unquam es consequutus!

— Heus Tucci, verum ne est quod dicti-
tant, te ex schola calcibus electum fuisse?
Tuccius gravis et severus:
— Scias me nunquam attendere iis,
quae post mea terga fiunt!

* *

Aenigmata

I.

(Vulgo *Rebus*).

I I

II.

Falcipotens fertur *totum* regnasse; cadente
Sincipite, Aeneae procubuisse manu.

Aenigmata in superiore fasciculo pro-
posita his respondent: I (vulgo *Rebus*):
Per aspera ad astra. II) *Nympha, Lym-pha.*

IOSFOR.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI

MARCO GALDI, *L'Epitome nella letteratura latina.* - Neapoli edid. P. Federico et G. Ardia, 1922. - (Volumen constans paginis 415, ven. lib. 30).

Tentatives. Cahiers trimestriels d'art et de littérature. Fasc. 1. - Grenoble, Rue Denfert-Rochereau, 1. (Ven. fr. 5).

MONITA

Quod iam aliquot annis fecimus, fasci-
culi mensis Augusti et Septembribus in
unum colligentur, qui Kalendis Septem-
bris prodibit.

Socios, qui nondum pretium subnota-
tionis solverunt, iterum iterumque roga-
mus, ne remorenent rationes suas cum
Administratore nostro exaequare.

A. R.

AD FONTEM BELLAQUEI

5]

ACTIO DRAMMATICA I. B. FRANCESIA.

SCENA IV.

NAPOLEO, PIUS et DICTI.

PIUS. Boni quid nunciat?

CALL. Novum infortunium?

Is. Erit fortasse durior captivitas?

PIUS. Meum cor paratum cunctis est periculis.
*(Napoleo, magno furore actus, in scenam pro-
 greditur, tenens prae manibus nonnulla
 decreta, quae identidem per aërem agi-
 tando ad ostensionem immoderanter pro-
 tendit, deinde nulla habita dignitatis
 ratione ad Pontificem conversus, allo-
 quitur):*

NAP. Senex, tun' es novum qui edictum pu-
 blicas,

Pactis simul nuper latis contrarium?
 Siccine totam fregisti legem composi-

[tam,

Labore sic improbo, longo post tem-
 [pore?

Adhuc qui mente tam delira in poste-
 [rum

Ecclesiam regas?... Senex, quid autu-
 [mas?

Iamdudum dixeram te indignum munere,
 Iamdudum Patrum dixeram suffragiis,
 Esse de Petri deponendum cathedra,
 Tuis quam maculis in honoras iamdiu.
 Id, id, prorsus agendum festino pede,
 Cito quod impleam haeres Magni ego
 [Caroli!

PIUS. Tuus sum?... Robur dedit tibi Deus,
 Ut in sacrarium penetres, destruas,
 Pati permittit citra meum meritum,
 Aequari sanctis candidis Martyribus.
 Senem vocas me, indignum sacro mu-
 [nere...

Tunde, imperator, plecte hunc senem
 [verbera...

Scito, sciant omnes, Chiaramontium
 Plectis et verberas, summus nam Pon-
 [tifex

Erit tuis, Caesar, liber de manibus!

NAP. Et haec fecisti?

PIUS. Misellum spernis modo
 Senem, laboribus fractum, molestiis...
 Tu vero, Caesar, plecteris Superis!
 Ita nam semper...

NAP. Verbis me minacibus
 Audes lacessere? Est nimis! Nec am-
 [plius

Te patiar, senex! Accipe augurium!
 Volebam Romae denuo Te cedere,
 Ut illic... Quia audax improbe me sti-
 [mulas,

Manebis hic, sed antea plus duriter,
 Nimis ne te leves aurae sollicitent.
 In te, senex, sit regis indignatio,
 Quem potuisses dulcis allicere.

Omnes subegi populos phalangibus,
 Et omnes muti referunt imperium,
 Et unus restitit, nec vinci passus est,
 Et vicit me qui nominor Napoleo?

Quid faciundum? Conferam me paul-

[lulum

Intus, concutiam quid sit in posterum.¹

PIUS. Dixit manere plurima me proxima?
 Potest quid peius quam quod evenerit?
 Dei sed fretus valido praesidio,
 Feram ruinam orbis et impavidus.²

(Ad proximum numerum).

¹ Exit.

² Exit.

Dr. JOSEPHUS FORNARI, Sponsor.

ROMAE. — TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.